

Dušan Dušek

Zima na ruky

Dušan Dušek

Zima na ruky

románik

slonart

Toto dielo vzniklo s podporou
Literárneho informačného centra.

Text © Dušan Dušek, 2006
Slovak Edition © Vydavateľstvo SLOVART,
spol. s r. o., Bratislava 2006

ISBN 80-8085-200-6

Práve preto,
že je iracionálna,
raduje sa nádej zo zázračných dôkazov.

THORNTON WILDER

I.

Utieram si čelo, čudujem sa, čo za piesok to mám vo vlasoch, drobné zrnká pod prstami, potom si ich oliznem – a zacítim soľ. Vykryštalizovala z potu na mojom tele. A to sedím v chládku: v tieni starej višne. Tohto roku nemala nijakú úrodu. Tak aj vyzerá: hanbí sa. Poznám to. Všetky stromy v našej záhrade sú ako sliepky, púšťajú perie, lístie sa z nich sype, akoby bol koniec októbra, žlté a suché, poskrúcané plátky dreva, tenké ako žiletky. Vzduch má horúčku. Ba možno aj osýpky. Alebo čierny kašeľ.

To už preháňaš.

Preháňam: od zlosti a bezmocnosti. Aj sezóna ríbezlí a marhúľ sa skončila najmenej o mesiac skôr ako po iné roky.

Naša mama Eliška to vníma s výčitkou: „Vidíš, už nie sú!“

Na hruške pri plote sedí vrtký žltochvost, vidi-

teľne dychčí, hrdlo pod otvoreným zobákom mu tlčie a poskakuje, akoby mu z neho chcelo vyskočiť ukryté kladivko. Ten je tu už od jari. Volám ho Matejko.

Predpovede počasia sľubujú, že čoskoro príde ochladenie, prudká zmena, prehánky a zrážky, lenže tomuto územiu sa dážď vyhýba, v povetrí je iba vietor so svojimi horúcimi jazykmi. Už mi z toho šibe. V nijakom inom roku nebolo toľko slnečného svetla ako v týchto mesiacoch, už pol roka vlastne neprší, pričom sucho trvá od marca, zem stvrdla a zbelela, na plešinách bez tráv rastie iba burina – a to všetko od pálivých náporov, čo nám ničia oči: sotva sa len trochu zamračí, zdá sa, že je tma.

*

Zápis po návrate zo záhrady, vcelku presný, ale nerozumiem, prečo je v prítomnom čase, keď som ho písal až doma – do starého zošita. To isté platí aj pre pokračovanie.

Mal som písať: na hruške pri plote sedel vrtký žltochvost, viditeľne dychčal, hrdlo pod otvoreným zobákom mu tlklo a poskakovalo, akoby mu z neho chcelo vyskočiť ukryté kladivko; ten tu bol už od ja-

ri; volal som ho Matejko.

Dodatok: všetkých vtákov volám Matejko.

Niekedy sa našej mamy Elišky pýtam: „Ako sa máš?“

A jej odpoveď je stále rovnaká: „Nie je to ružové; je to lila.“

*

Slnko je také ostré, akoby sa jeho svetlo odrážalo od holičskej britvy – a vietor je remeň, na ktorom sa ďalej brúsi.

Pichá a bodá.

Mal som sa vyučiť za holiča.

*

Posledné tri vety som napísal na obálku z nejakého účtu. Možno za telefón. Píšem – na čo príde. Pero mám vždy pri sebe.

Vzal som našu mamu Elišku do záhrady, lebo zajtra ju zaveziem do nemocnice, do LDCH, čo je liečebňa pre dlhodobo chorých. Helga sa o ňu postará. Sľúbila mi to. A jej sľub vždy platí. Všetko je dohodnuté.

Helga je moja bývalá žena.

Alebo aj: bývalá nevesta našej mamy.

Eliška nie je chorá.

Iba stará.

Zabúda.

*

Doma som ju najprv okúpал, umyl som jej vlasy, spravil som jej večeru. Chcela iba polievku: drobkovú. Na tanieriku ležali tabletky, ktoré užívala po jedle, niečo na tlak, niečo na zlepšenie pamäti.

Spýtala sa: „Tortička?“

Hlavou ukázala na lieky. Znovu som ju prosil, aby chodila s paličkou, že bude mať väčšiu istotu – a keď som po ňu išiel do kostola, kam sa po večeri vybrala, už zďaleka na mňa volala: „Palička!“

„Zase ju nemáš,“ povedal som.

„Ty si moja palička.“

Vypla sa na špičky, aby sa ma mohla lepšie chytiť pod pazuchu, čiže per pazucha, ako to vždy volala. Až ma trochu dojalo, ako zadrobčila nohami, celá pyšná, že videla svoju záhradu a že mohla ísť na omšu. Ináč by som ju do nemocnice asi nedostal. A potom mi zrazu zišlo na um, že spravila chybu iba v jednom písmene, že vlastne len vymenila hlásku o za hlásku a, lebo presne tak ma kedysi volala naša stará mama: „Paličko.“ Až neskôr

som chytil aj ostatné mená: Pajo, Pačo, Palino. Príezvisko sa nemenilo: Piles.

A už som bol v Piešťanoch.

Práve tam som musel zísť, zabehnúť tam na niekoľko dní, aby som vybavil preklad hrobu našej starej mamy, lebo poštou prišiel prípis, že uprostred mesta rušia cintorín – a keď sa jej predmetné pozostatky nepreložia, pomník detto, čo treba hneď zariadiť, hrob nám bez náhrady zanikne.

Naša mama Eliška chcela ísť so mnou. Napokon: išlo o jej mamu. To však naozaj nešlo.

Naozaj – a to nepreháňam.

Iba trochu.

*

Vždy znovu ma ohúri a zmätie úradná reč referentov, ich príšerné zvraty, či skôr zvratky, ktoré vymyslia. Ako slovenčinár trpím. Ale zároveň mi duša kvitne od radosti: vždy dokážu prekvapiť.

Zo slohov by dostali samé päťky, ba možno aj päť mínus, čo bývala obľúbená známka môjho spolužiaka Vila Hrachulíka, prezývaného Hracho, postrachu väčšiny učiteliek na II. ZŠ v Piešťanoch, kam sme spolu chodili: prepadol k nám v siedmej triede a ku každej päťke si vždy pripisoval znami-

enko mínus. Aj keď v tomto predmetnom prípade by som privrel jedno oko, druhé detto, pretože list prišiel koncom júna, keď sa končil školský rok, čo mi dávalo dosť času, aby som to cez prázdniny vybavil.

Zatelefonoval som Helge, potom dvakrát do Piešťan, najprv do hotela Magnólia, kde som si objednal izbu – a potom hneď Tamare, našej bývalej susedke, ktorá mala firmu na úpravu trávnikov a záhrad, výsadbu kríkovej zelene a okrasných drevín, najmä vzácnych stromov, no vedela zohnať aj šikovných murárov, čo osadia pomník, ba aj kontakt na hrobárov, pretože – ako mi so smiechom povedala – vo všetkom sa vyzнала.

Mohol som si želať všeličo, ale želať som si iba jedno, aby to bola pravda, veď som musel premiestniť hrob a ešte raz našu starú mamu pochovať.

Mal som z toho paniku.

Presný a odborný termín je – pochovať do zeme.

Teda: dosť presný.

Keď je čo.

*

Naša mama Eliška mi hovorí: „Matej, to je v poriadku, ale prečo mi ten veľký Pajo hovorí ma-

ma?“

Matej je môj brat, veľký Pajo zase jeho brat, obaja sme synovia našej mamy.

Hovorím jej: „Veľký Pajo som ja, tvoj syn, preto ti hovorím mama.“

Eliška nedôverčivo pozerá.

Potom sa šibalsky usmeje: „To som povedala len tak.“

Pýtam sa jej: „Mami, vieš, kto som ja?“

„Ty si Pajo.“

„A vieš, čo som ja tvoj?“

Mama nevie.

„Ja som tvoj syn.“

Mama opäť nedôverčivo pozerá, no po chvíli akoby si predsa spomenula – áno, som jej syn, veľký Pajo.

Potom sa ma spýta: „A máš nejakých ďalších bratov?“

„Mateja.“

„Ale ten už nežije.“

„Nežije.“

„A kedy príde ten druhý Pajo?“

„Aký druhý Pajo?“

„Ten môj syn.“

„Veď ja som Pajo a som tvoj syn.“

Mama si vydýchne, či skôr vzdychne, pokyv-

káva hlavou: „Máš pravdu. Mien je dosť. Netreba
jedno používať dvakrát.“

II.

Zase raz noc po dni, v korunách stromov visí mesiac, svrčkovia sú ticho. V lete je vzduch redší ako v zime, teplom sa rozťahuje, chladom zase stláča, je ho menej, čo mení aj spôsob dýchania, oproti krátkemu letnému dychčaniu počuť v zime dlhé, no zároveň opatrné nádychy, litre studeného vzduchu, zohriateho v pľúcach na paru. Zato rýchlosť dní a rýchlosť ich miznutia ostávajú rovnaké, stále ten istý beh, len čo idem spať, už sa zase zobúdzam – a v plechovke na čaj je každý deň o jedno vrecúško menej ako včera. Tak miznú aj dni: do zmiznutých týždňov. Zbierkou leta sú slamené klobúky na vešiaku v predsieni. Na to si naša mama Eliška vždy potrpela: na ich pestré stuchy.

O chvíľu ju odveziem do LDCH.

Pijem čaj.

*

Na skle kuchynského okna som chytil muchu. Vypustil som ju na dvor. Vzďaľovala sa odo mňa po natiahnutej priamke ako guľka z pištole. Na sekundu sa z nej stala bodka.

Vzápätí sa rozplynula vo vzduchu.

*

Meškali sme, potom sme čas dobehli, akoby sa niečo také dalo urobiť, či aspoň na mysli a vo sne dosiahnuť – a znovu sme meškali.

A vždy pre šaty.

Mama si chcela obliecť ľahký šantungový kostýmček, ako mi stále znovu opakovala, ale nemohla ho nikde nájsť, hoci prehľadala všetky skrine, možno ho už ani nemala, alebo ho zodrala, nevedela si spomenúť. Zrazu sa prehliadka šiat, zavesených na drevených vešiakoch, stala listovaním v posledných dvoch alebo troch desaťročiach jej života, zavretého do skríň, do večného boja s mŕľmi. Už dávno nič nevyhadzovala. Odkedy nám zomrel otec. A nielen oblečenie. Napokon si vzala kvietkované šaty z hodvábu, aj keď sa hneď pokrčia, no príjemne chladia.

A potom sa pomýlila uprostred vyzliekania v nemocničnej izbe, keď si najprv cez hlavu stia-

hla kombinetku, aby si ju hneď nato začala znovu obliekať – na cestu domov. Už raz v tejto nemocnici bola, pred necelým rokom, dokonca v tej istej jednolôžkovej izbe, so zlomenou rukou, takže sa jej vrátila spomienka, ako sa vtedy vyliečila, zbavila sa ťažkej sadry, ruka ju znovu poslúchala, opäť s ňou mohla robiť všetky pohyby, takisto s druhou, najmä vzpažiť obe nad hlavu, aby po nich mohli sklízuť saténové ramienka a usadiť sa na jej čoraz útlejších pleciach.

Helga sa ukázala iba na chvíľu. Podali sme si ruky: moje sa zohriali od jej, lebo vždy mávala teplé dlane, takisto aj brušká prstov.

Mamu objala a pobožkala na líca.

Potešilo ma to.

*

Príčina studených rúk: spomalený krvný obeh. Alebo niečo podobné. Pri hľadaní maminých šiat vypadol z poličky na bielizeň papierik s jej písomom. Stálo na ňom: Pozor! Dám. nohavičky – letné aj zimné. Odložil som si ho. A vždy znovu sa na ňom smejem.

*

Takisto spomalené, či aké, rovnako na smiech, či

čo, lenivé a pohodlné, či ešte aj ospalé, jednoducho nesúce a nemohúce – akési také boli aj moje spermie. Hrozná veta: obsahovo aj gramaticky. Preto sme sa s Helgou rozišli: nemohli sme mať deti. Hoci takto nám to nikto nepovedal. Dozvedeli sme sa, že ešte stále máme šancu, ale každý s iným partnerom. Teda: možno. To sme sa nasmieli. Brali sme to statočne, ako len sme vládali, chvíľami sme plakali, chvíľami sme sa na tom smiali. To sme sa teda naozaj nasmieli. Hneď som Helge povedal, aby sme sa rozviedli, že bez detí vyžijem, odskučím to ako pes, no po čase sa s tým zmierim. Nechcela o tom ani počuť. Potom prišla s iným nápadom. Osvojiť si dieťa z detského domova. Práve tu som zlyhal: nevedel som v sebe nájsť tú istotu, ale najmä odvahu, že raz bez príčiny neublížim tomu decku iba preto, lebo nie je moje, teda presnejšie, že mu ublížim iba tak a práve tak, ako by som vlastnému decku nejakým tým bacnutím po zadku, či čím, mohol kedykoľvek niečo vysvetliť, potrestať ho, zakázať mu nejakú somarinu, čo by som si odpustil tým, že by som na to veľmi rýchlo zabudol, takisto aj naše decko, no nikdy by som si neodpustil, že som udrél cudzie dieťa, ako by mi to ani ono asi neodpustilo, pretože vlastné deti sa primerane trestať

môžu, ale nevlastné nikdy.

Ďalšia hrozná veta; chudák starý zošit.

To sa človek nasmeje, až si utiera slzy – a tvári sa, že sú od smiechu.

A keď sa to tak vezme, alebo aj nevezme, jedného syna som už mal: môjho brata Mateja.